УДК 336.02

Коваль Л.П., к.е.н., доц.
Львівська філія ПВНЗ «Європейський університет»

ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Обґрунтовано системний підхід до розуміння інвестиційної складової фінансової безпеки. Визначено механізм формування інвестиційної безпеки регіону під впливом чинників на макро- мезо- та мікрорівнях. Запропоновано алгоритм визначення рівня інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки та модель взаємодії елементів інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки регіону.

Постановка проблеми. Сьогодні об'єктивні обставини сьогодення обумовлюють ситуацію, коли в системі економічної безпеки регіону важливе значення відіграють чинники його інвестиційної безпеки. Більше того, удосконалення механізмів регулювання інвестиційної активності та безпеки інвестиційної діяльності на загальнодержавному рівні загалом та регіональному зокрема є одним із ключових передумов виходу країни із кризового стану. Це обумовлює актуальність дослідження проблематики інвестиційної безпеки як на рівні держави, так і на рівні регіону та окремого суб'єкта господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми забезпечення інвестиційної безпеки знайшли відображення у наукових працях вітчизняних вчених, серед яких: Барановський О.І., Гордієнко В.П., Герасимчук З.В., Кириленко В.І., Мунтіян В.І. та ін. [1-10] Дослідження зазначених науковців розкривають широке коло питань, що стосуються сутності цієї категорії, її структури, факторів впливу, методичних принципів оцінки. У той же час багато питань залишаються недостатньо глибоко висвітленими, а тому потребують подальшого дослідження.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Оскільки більшість наукових праць присвячена дослідженню інвестиційної безпеки держави, то цілком очевидною є потреба наукового обґрунтування сутності елементів інвестиційної безпеки на регіональному рівні. Як у теоретичному, так і методичному аспектах потребує вирішення питання фінансової складової інвестиційної безпеки. Враховуючи перелічені невирішені питання, **метою** статті є теоретичне обґрунтування системи інвестиційної безпеки регіону як складової фінансової безпеки.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційна безпека досить часто розглядається як складова економічної безпеки, у зв'язку з чим низка

науковців, зокрема Єдинак В.Ю. [5], Кириленко В.І. [4], Соколова Я. Ю. [6], та ін. оперують поняттям «інвестиційна складова економічної безпеки». В більшості випадків інвестиційна безпека розглядається нарівні із фінансовою компонентою як одна із складових економічної безпеки. Погоджуючись із необхідністю виокремлення інвестиційної компоненти у економічній безпеці, водночас вважаємо за доцільне розглядати останню у більш конкретизованому аспекті, виділяючи окрім інвестиційної складової економічної безпеки, інвестиційну компоненту фінансової безпеки. Різницю між зазначеними категоріями демонструє рис. 1.

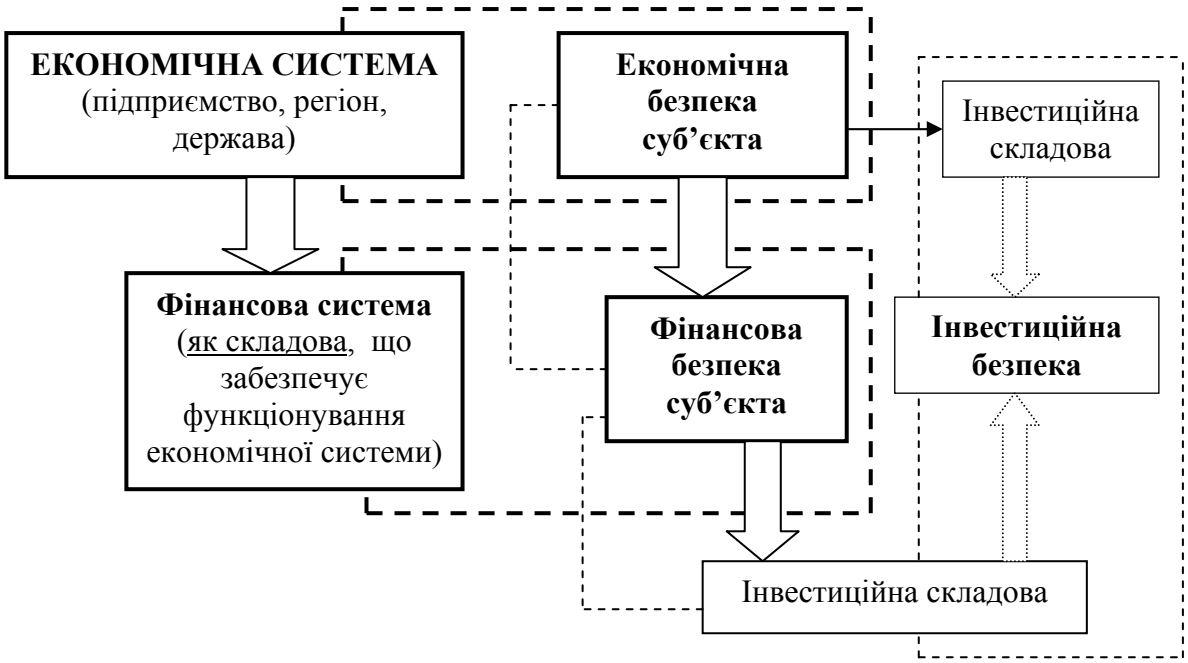

Рис. 1. Системний підхід до розуміння інвестиційної складової фінансової безпеки (розроблено автором)

Обґрунтовуючи підхід до розуміння інвестиційної складової фінансової безпеки, виходимо із поняття суб'єкта (підприємства, регіону, держав) як економічної системи, обов'язковою умовою функціонування якої є фінансова складова. Відповідно, фінансова безпека є однією із невід'ємних складових економічної безпеки суб'єкта і в ієрархії системи безпеки будь-якого суб'єкта відіграє більш значущу роль, аніж інвестиційна компонента.

Екстраполюючи це положення на мезорівень, можна стверджувати, що інвестиційна безпека регіону проявляється у двох аспектах:

як чинник економічного зростання регіону (складова економічної безпеки регіону);

як складова фінансової безпеки, що відображає можливість ефективного вкладення інвестицій з метою стабільного функціонування фінансової системи регіону.

Зазначимо також, що особливістю системи безпеки, зокрема економічної, будь-якого суб'єкта, є те, що жодну із її компонент неможливо розглядати

відокремлено від іншої. Відповідно, інвестиційна безпека, проявляючись в інших складових економічної безпеки, зокрема фінансовій, взаємодіє з ними і, в свою чергу впливає на їх стан. Виходячи із зазначеного, чітко виокремити «фінансову» компоненту із інвестиційної безпеки є досить складно. Для цього звернемося до системи інвестиційних ризиків, яка виступає як один із чинників формування інвестиційної безпеки.

Згідно із теорією фінансової науки інвестиційні ризики розглядаються як різновид фінансових ризиків, у зв'язку з чим цілком логічним є віднесення інвестиційної безпеки власне до системи фінансової безпеки. Як вид фінансових ризиків інвестиційні ризики включають наступні підвиди: ризик упущеної вигоди (ризик настання непрямого фінансового збитку (неодержаний прибуток) у результаті нездійснення якого-небудь заходу (наприклад, страхування, хеджування, інвестування і т.п.)), ризик зміни (зниження) прибутковості (виникає в результаті зменшення розміру відсотків і дивідендів по портфельних інвестиціях, за внесками і кредитами), ризик прямих фінансових втрат [7].

Розглянуті інвестиційні ризики формуються на нижчому ієрархічному рівні системи інвестиційної безпеки регіону – на рівні суб'єктів господарювання та домогосподарств (мікрорівень). Їх реалізація пов'язана, в основному, з недоотриманням інвестиційного доходу, що є джерелом формування фінансового потенціалу формування фінансової безпеки регіону. Іншими словами, зростання ймовірності реалізації цих ризиків означатиме їх трансформацію у загрозу фінансовій безпеці регіону(рис.2).

Рис. 2. Формування інвестиційної безпеки регіону під впливом чинників на макро- мезо- та макрорівнях (розроблено автором)

Крім зазначених ризиків, слід брати до уваги також загрози, що формуються на макро- та мезорівнях (рівень регіону). Це: загроза зниження інвестиційної привабливості регіону, загроза зниження інвестиційного потенціалу регіону (мезорівень) та чинники політичної, соціальної та загальноекономічної стабільності, стан нормативно-правового забезпечення інвестиційних процесів тощо (макрорівень).

Водночас наголосимо, що зазначені чинники макро- і мезорівня впливатимуть на інвестиційну безпеку регіону вже як складова його економічної безпеки, а тому на нашу думку, в системі інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки регіону доцільно розглядати чинники І-го, ІІ-го та ІІІ-го рівнів (рис. 3).

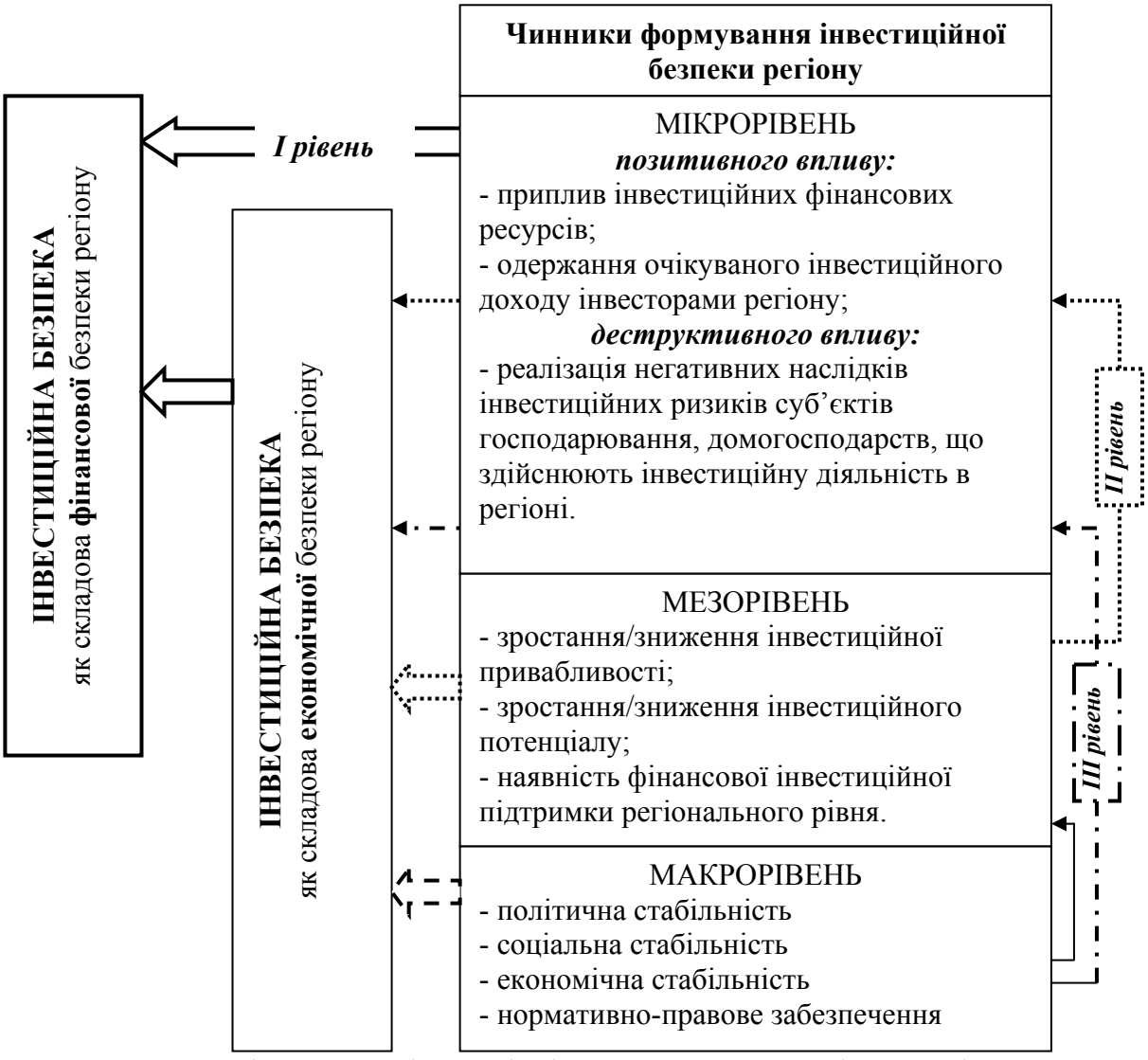

Рис. 3. Трьохрівнева диференціація впливу чинників на формування інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки регіону(розроблено автором)

Отже, «фінансова складова» інвестиційної безпеки регіону відображається через фінансові потоки, що пов'язані із здійсненням інвестиційної діяльності у регіоні і зосереджуються, по-перше, в

інвестиційному капіталі, що надходить в об'єкти інвестицій (підприємства, установи) і, по-друге, в інвестиційному доході, що одержують інвестори, які здійснюють свою діяльність в певному регіоні. Ці два види фінансових ресурсів, в свою чергу, відносяться до сукупності елементів, що формують інвестиційну складову потенціалу фінансової безпеки регіону. Таким чином, в якості кількісних індикаторів інвестиційної складової фінансової безпеки слід розглядати зазначені показники (1) обсяг інвестиційного фінансового капіталу, що надійшов у регіон; 2) сума інвестиційного доходу, отриманого інвесторами регіону), які, поряд з іншими факторами, відображатимуть потенціал протидії загрозам фінансовій безпеці регіону.

З іншої сторони, інвестиційна безпека регіону означає наявність середовища, яке сприяло би, по-перше, залученню інвестиційного капіталу (інвестиційна привабливість регіону), і по-друге, ефективному його використанню. Сукупність цих чинників можна означити як «потенціал інвестиційної безпеки», який дорівнює інвестиційному потенціалу регіону. Водночас наголосимо на помилковості віднесення показника інвестиційного потенціалу регіону до системи кількісних індикаторів рівня інвестиційної безпеки, адже рівень інвестиційної безпеки формується в результаті порівняння потенціалу та негативного впливу деструктивного чинника (рис. 4).

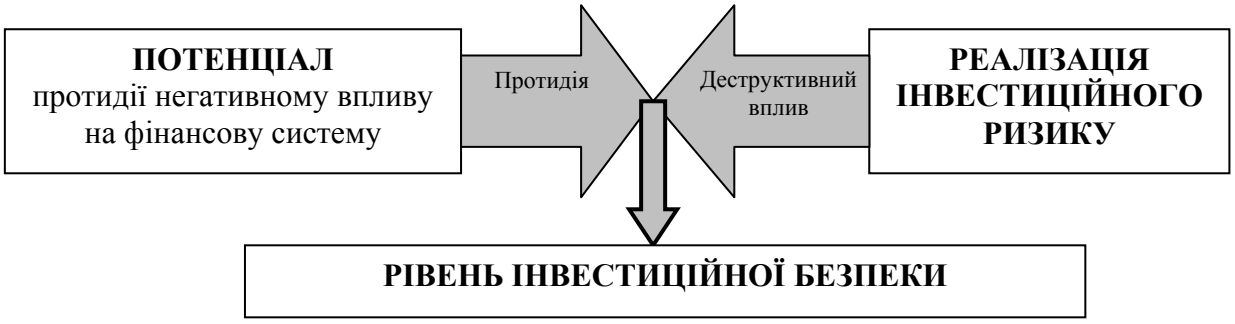

Рис. 4. Механізм формування рівня інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки регіону(розроблено автором)

Таким чином, для визначення рівня інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки регіону слід:

кількісно оцінити рівень інвестиційного ризику, методом визначення величини фінансових втрат від його реалізації;

кількісно оцінити потенціал протидії інвестиційному ризику на рівні регіону;

у випадку розбіжності в одиницях виміру показників, визначених на етапах 1-2, привести їх у співставимий вигляд (шляхом стандартизації даних);

співвіднести показник, визначений на етапі 2 із показником, визначеним на етапі 2.

Для більш точної оцінки пропонуємо в якості п'ятого етапу здійснити оцінку ймовірності реалізації інвестиційного ризику, а також ймовірності зміни потенціалу протидії інвестиційному ризику.

Узагальнення сформульованих положень дає підстави для побудови моделі взаємодії елементів інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки регіону (рис. 5). Розроблену модель слід розглядати як фрагмент моделі взаємодії складових фінансової безпеки регіону. Вона комплексно описує категорію інвестиційної безпеки регіону як складової його фінансової безпеки, що дає можливість сформувати науково-обґрунтований методичний інструментарій оцінки інвестиційної безпеки регіону та створює відповідні передумови для формування комплексної методики оцінювання фінансової безпеки регіону.

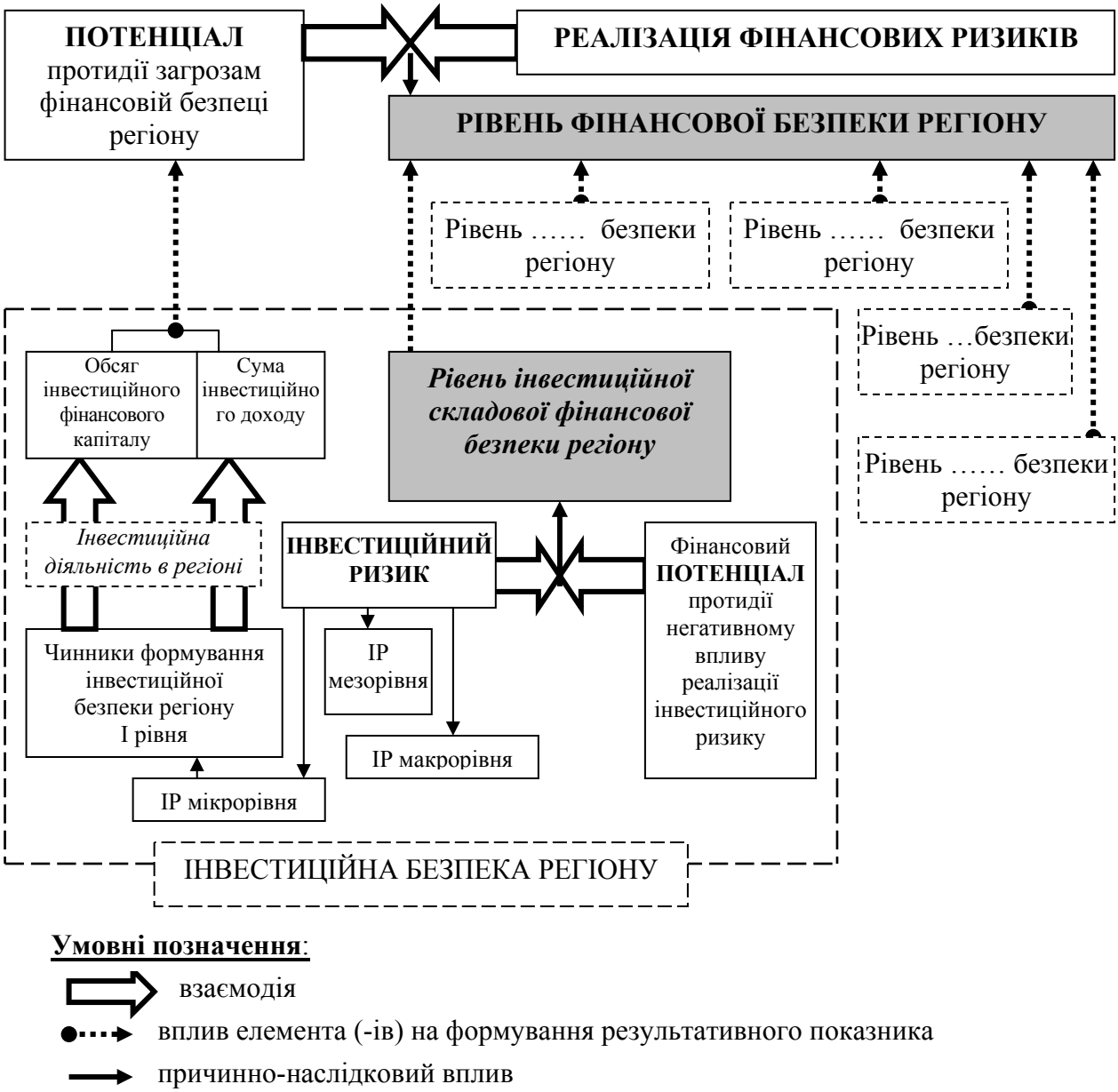

Умовні позначення:

взаємодія

вплив елемента (-ів) на формування результативного показника

причинно-наслідковий вплив

Рис. 5. Модель взаємодії елементів інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки регіону (розроблено автором)

Висновки. Інвестиційна безпека регіону є комплексною категорією, яку слід розуміти, з одної сторони, як складову економічної безпеки, з іншої – як компоненту фінансової безпеки. Таке трактування інвестиційної безпеки регіону дозволяє врахувати інвестиційні аспекти фінансової безпеки. Використання запропонованої в статті моделі взаємодії елементів інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки регіону в якості теоретичної бази в процесі формування методики оцінювання фінансової безпеки регіону дає можливість сформувати максимально повний перелік індикаторів інвестиційної безпеки регіону.

Список використаних джерел

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): Монографія / О.І. Барановський. – К.: КНТЕУ, 2004. – 759 с.
2. Гордієнко В.П. Інвестиційна безпека як фактор розвитку інвестиційного потенціалу регіону / В. П. Гордієнко // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. - №15. – С. 7 – 9.
3. Герасимчук З.В. Інвестиційний потенціал регіону: методика оцінки, механізми нарощення: Монографія / З.В. Герасимчук, В.Р. Ткачук. – Луцьк: Надстиря, 2009. – 232 с.
4. Кириленко В.І. Інвестиційна складова економічної безпеки: Монографія / В.І. Кириленко. – К.: КНЕУ, 2005. – 232 с.
5. Єдинак В.Ю. Аналіз інвестиційної складової економічної безпеки україни в умовах глобалізації та транснаціоналізації національної економіки / В.Ю. Єдинак // Економіка: реалії часу. – 2013. - №4(9). - С. 93-100.
6. Соколова Я. Ю. Инвестиционная компонента в системе отношений экономической безопасности: Дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01 – М., 2002 . -141 с.
7. Захватова Н.М. Инвестиционная безопасность как составляющая системы экономической безопасности региона: Дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01 - Москва, 2010. - 156 с.
8. Мунтіян В.І. Глобалізація інвестиційних процесів та економічна безпека України[Електроний ресурс]/ Мунтіян В.І.//Україна фінансова. – Режим доступу: ufin.com.ua/analit_mat/gkr/055.htm
9. Малютін О.К. Інвестиційний процес в контексті економічної безпеки країни: теорія, методологія, практика: монографія/О.К. Малютін. – Суми, 2012. – 324с.
10. Теоретико-методологічні основи інвестиційно-іноваційної безпеки національної економіки України : монографія/[І.М. Грищенко та ін.]; за ред. І.М. Грищенка, В.М. Узунова, М.П. Динисенка. – К., 2013. – 463с.